

ХАЛЬМГ ҮНН

Советск Союзин Коммунистическ партин Хальмг тангьчин, Элст балгьсна комитетсин болн Хальмг АССР-н Деед Советин газет.

№ 226 (3210)

1958 дж. ноябрин 13

Унь 20 деншг

АЛДР ОКТЯБРЬСК СОЦИАЛИСТИЧЕСК РЕВОЛЮЦИН 41-ч ӨӨН

1958 джилн ноябрин 6-д Московск Советин байрин хург деер
үр А. И. Микояна кесн доклад

Үүрмүд! Советск олт-амтн болн цуг прогрессивн күмн амтн, Алдр Октябрьск социалистическ революцин 41-ч өөннн байриг кехлэрн, нарт делкэд негдгч социализмин орн-нутгин алдр диилврмүдиг темдгддхэнэ. (Альх ташлдан).

Алдр Октябрь диилсн өдр, мана орн-нутгин болн мана олт амтн байдл-джиргьлд, нарт делкән коммунистическ болн келн-амтн сулдхврн джисэнд амтн айта гидг өдрн болдж үнндән тоолгдн. Терн чигн ил медгддхэнэ. Алдр Октябрьск социалистическ революц. цуг күмн амтнд, төвкнүнэ төлө, демократин төлө, социализмин төлө ноолдхдн го хаалгынн секв.

Иоста гидг олт амтнә йосна, социалистическ демократийн илжрлт, Советск Союзд бәәх сулдхврта олт-амтсин болн келн амтсин эвдршго, иньглгынн, мана государствн экономическ күчн урдн үзгдд уга кевәр өслгын, ода амтн цуггар иткдхәх, наукин болн техникин, культурин болн искусствин өөдллт, советск улсин материалн бәәдлн зогслго яерлгын — эн тоот цуггар Октябрьск революцин ил ашн.

Олт-амтнә билглгынн седвәр харшлджасн, тедн чадмган делгрүлдж, эврәнн билг-эрдмән күчдн өргәр гаргхдн саалтг болджасн тоотиг цугтн нег мөслдж күүчлгын — революцин туургсн диилврмүдин негн болдж, бас чигн орн-нутгиг социалистическ кедж хуврүлгнә хаалгд кодлмшчрин болн крестьянмудин союзин күцсн диилврмүдин нег гол таалн болдж гарв.

Революцин цагла адлар эгл олт амтн нань кезад чигн ингдлж общественн шин диг-дарани шунмгә үүдәгәчнр болдж босдж чадшго гидж Октябрьск революцин алдр бүрдәгәч болн вождь Владимир Ильич Ленин келсн үгмүд йоста аалдхвр мет болдж гарв. Тиигхләрн тегад, Ленин Октябрьин ик өмн, общественг революционн кевәр хуврәхд эгл олна үүдәгч седвәриг залдж чадлгиг партыд дасхла.

Коммунизмн төлө ноолданд шин диилврмүдин джил

Мана орн-нутгт коммунизм тосхлгнә ноолданд 1958 джилнн диилврмүдәр темдгддх. Эн джилн диг — советск олт-амтн Коммунистическ партин гардврт, үүлдврн цуг халхарн айта гидг диилврмүд күцсиг,

«Демократическ революцн социал-демократин хойр тактик» гидг дегтрән Ленин ингдлж бичсн: «...Иим цагла революционн партин гардачнр чигн эврәнн төрән өргәр, зөрмгәр тавдг болх кергтә, теднә лозунге дангын эгл олна революционн самодетельностин өмн йовдж, терүнд маякн болдж цергдлж, мана демократическ болн социалистическ идеалиг цугтн күтц, цуг айта кевәрн үзүлдж, күтц, дун уга нег мөслдж диилвр бәрхд амтн өөрхн, амтн го хаалгынн заадг болх кергтә.» (Соч. 9-ч том, 93—94 халхс).

Тегад эндр, орн-нутгин давсн хаалгынг хәләдлж, мана парты Ленинә герәсиг күцәсндән бахтдлж чадхн, революцин диилврмүд батлгддлж, холвдсар, күч-көлсч улсин билг-лгч шунт бадлгдлж тургдлж делгрсәр бахтдлж чадхн.

Йосна төлө болн социализм тосхлгнә, терүнә диилврмүд харслгнә ноолданд партин тавсн лозунге цуггар дангын эгл олна үндсн эрксн сә хәәлгнә, обществен делгрлтин хооран саалдшго некврлә ирл-цүлдж тавдгдл билә. Мел тиим болсн учрар, тедн дангын кодлмшч классин, крестьянствин, интеллигенцин — цуг олт-амтнә билглгч седвәриг, күч-көлснә өргмдлжиг болн революционн күчиг улм-улм шинәс немдж үүдәдг билә.

Орн-нутгин өмн тууджлгч төрмүд тавад, коммунизмүр йовхд герлтә маяк болдж, амтн өөрхн болн чик хаалгә заагч Коммунистическ партин болн энүнә Ленинск Центральн Комитетин гардгч болн залгч нилчд, советск олт-амтн эврәнн туургсн диилврмүд бәрсән меддж ачлна.

Парты болн олт-амтнә седвәр, гүдлрлт ни хамцу боллгннд, партин дуудврт эгл олт улс дурта кевәр хәрү өдгт — мана диилврмүдин итклтә улн.

Революцин үүдәсн: Совет, большевик гидг үгмүд Октябрьин хөөн цуг нарт делкэд медгддг болад, цуг келн болгннд төвкнүн, иньгллгын гидг үгмүд шинәр күнхкндг болхав. Со-

ветск наукин болн техникин туургсн диилврмүдин нерн болгч — дахуль — гисн советск үгиг ода нарт делкән өнцг болгннд күн болгын меднә. (Удан альх ташлгын).

Мана иньгүд гидж нерәдлж болшго улсин бийсн ода советск олт-амтнә бәрсн, тууджд үзгдәд уга диилврмүдиг иткдхәнә. Улгүрн, америкин журналистир Пирсон болн Андерсон, эн джилнн октябрь сәрд США-д гарсн дегтрт бичдхәнн эн: «Арәсә тачкин цагас гарад, атомн цагур орлгын — өдгә цагин алдр өврмдлж мөн!»

Энүнә зөвшәрн бәәдлж, нарт делкэд талдан шин өврмдлж бәәхиг үзлго бәәдлж болшго, тер өврмдлж — социалистическ орн-нутгудин алдр нөкидж иньгллгын үүдлгын, социалистическ лагерин орн-нутгудин — Китдин, Чехословакин, Польшин, Болгарин, Румынә, Венгрин, Германа Демократическ Республикин, Албана, Монгьлин Олт-амтнә Республикин, Корейин Олт-амтнә Демократическ Республикин, Вьетнамин Демократическ Республикин әвртә ик күцлгс. Тууджин делгрлтин ишкдлнн тиим.

Мана байрин өдрлә бидн, социалистическ цуг орн-нутгудин күч-көлсчирт, газадин орн-нутгудт бәәх цуг мана иньгүдт, Алдр Октябрьин байрин өдрг манла хамдан кеджәх улст ахдүүгын мендән илгәдлж, күцврмүдтә болхд йөрәдхәнәвдн! (Удан альх ташлдан).

үлү күцәгдл, нидн джилнн иим цагин эргцлә дүнүцүлхд, 10 процент өслг өгсн болдж гарчана. Промышленн продукцин эрксн чинртә зүсәрнн производствнн зура күцәгдлж, даву-лдж күцәгдл.

Эн джилә промышленн продукцин зугл ганцхн өслтнн хаана Арәсәд 1913 джилд бәәсн цуг производствас иим даву: электроэнергәр 12 холван, нефтәр — 1,5 холванас даву, цементәр — 3 холван. Советск Союз ода промышленн продукци гаргьлгьарн революцин өмнк Арәсәгәс 36 холван даву; ода мана орн-нутгт 10 өдр болгннд 1913 бүкл джилд гаргьснла әдл промышленн продукци гаргьгднә. Эн цагла Англьд нидн джил 1913 джилнн кемдхәнәс зуг 1,8 холван. Америкин Соединени Штатст болхла — 4,1 холван өслт өгв. Социалистическ систем үлү деер болджхин зүткән уга үзлгә герчнн эн эс болджхий?

Кемрдхән сүл 5 джилнн эргид Советск Союзд промышленн продукци гаргьлгын 70 процент өсәд, 5 джилнн эргид продукци гаргьлгын джил болгынн өслтнн манд 11,2 процент болсн болхла, США-д түрүн гурвн джилнн эргид (1954-1956) 7 процент өсчкәд, производств эн кемдхәнән торч зогсв, 1957 джилнн сентябрәс авн болхла производств ик гидгәр хасгдлгын экләд, ода промышленн продукци гаргьлгын 1953 джилә кемдхәнәс зугл 2-хн процент икдв. Кризисин ашд 5 сай гар кодлмшчир төрүц кодлмш уга болхав, эн тоод күтц биш өдрт кодлджәх улс орджахш.

Иим тоогынн хаджуггар бас давдлж гарч болшго. 12 сарин дунд (нидн джилнн сентябрәс авн эн джилнн август күртл) энүнә өмнк иим цагин эргцлә дүнүцүлхд, болд гаргьлгын США-д кризисин үлмәд орад 32,8 сай тонн хасгдл, манд болхла 3,6 сай тонн өсв; нүүрс гаргьлгын США-д 82,3 сай тонн хасгдл, манд болхла — 33,9 сай тонн өсв; нефть гаргьлгын США-д 32 сай тонн багьрв, СССР-т 15,6 сай тонн өсв.

Сүл цагт Англин болн Западн Европин наадк орн-нутгудин икнхкднн экономическ бәәдлнн темдгтә кевәр муурчана.

СССР-н экономическ гол төр — амн болгнә тоод продукци гаргьлгьарн капиталистическ ах орн-нутгудиг күцдлж, давдлж гарх төриг хагьлхд эн джил

бидн шин онуга ишкдл кевдн. «Седвәр болн бәәрн газрмудт бийсиннн медл икәр өгхмн, кодлмшин күчиг икдүлхмн, теднә практикеск дамшлтд онг икәр өгхмн» (33 том, 8 халх) — гисн Ленинә дуудвриг парты күцәлгын ямаран олз өгсн лавсн джил нег үлү сәәнәр үзүлв.

Ленинә иим заавр бәәсәр, эдл-ахун залвриг онггарулдж ясрулгын, совнархозмуд бүрдәлгын, промышленностиг болн тосхлтиг заллгннд союзи рес-публиксин болн бәәрн газрин

органин нилчиг өөдлүлгын әвртә ик чинртә болв. Кемрдхән 1952 джил продукцин 30 процент гаргьдхәсн промышленн предприятиясиг союзи республикс залджасн болхла, ода цуг промышленн продукцин 94 процентинн гаргьдхәх предприятиясиг залджана.

1958 джил шин тосхлтин әвртә ик программ күцәгддхәнә. Олт амтнә эдл-ахуд государств 230 гар миллиард арслнн, талданар келхд 1957 джилнн кәс 11 процент икәр орлулджана. Тиигкәд тегад, зугл ганцхн эн джил олт-амтнә эдл-ахуд орлулджәх капиталн тавц, негдгч болн хойрдгч тавн джилмүдт цуггараднн орлулсн капиталн тавчин мөнхгиг негдүлснәс ик болдж гархмн.

Коммунистическ тосхлтин мана зурасиг күцәлгннд ик нилчән күргдхәнн, одахн 40 джилнн өөнән темдлгсн мана туургсн героическ комсомол. Эмнг болн эмнгшрсн газриг эдлгннд, Донбассд нүүрснә шахтс тосхлгннд мана багьчуд ямаран ончта йилгәнн нилчән халдасинн саний. Комсомольчнр ода шин доменн бешмүд келгннд шефств авб, эн участкдан чигн эдн героизмән гаргьдлж үзүлджәхиг келх кергтә.

Эн джил долан доменн беш тосхгдхмн, тедн цуггар негдәд 4,7 сай тонн цө өгх күчтә болхмн, эннн революцин өмнк Арәсәд бүкл 1913 джил хәәлсн цөөгәс 12 процент ик. Ноябрьин нег шин күртл, өөдән механизированн, автоматизированн 6 доменн беш эдлгннд орулгдл, теднә тоод Европд ик болгч хойр беш — Челябинск металлургическ заводт болн «Криво-рожелсталь» заводт кодлгдл, эдн джилдән беш болгын сай шаху тонн цө өгх күчтә. Сталинск областьд — нарт делкәд ик болгч коксовою батарей. Лу-

(Цаарандкн 2-ч халхд)

АЛДР ОКТЯБРЬСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦИИ 41-Ч ӨӨН

1958 джилин ноябрин 6-д Московск Советин байрин хург деер
үр А. И. Микояна кесн доклад

(Цаарандкнь. Эклдөв 1-ч халхд). ганск областд — ик гидр мартеновск беш түрүн продукция өгчәнә.

Ново-Краматорск заводт. халдугьар листе зогелго шахдж гаргьдг, күцдән автоматизировани, күчтә гидр стан белдгджәнә. Эн стана производительность, хаана Арәсәд 1913 джилд гаргьсн хар металлн прокатла цугьараланы адл шаху болхмн.

Эн джил, нарт делкән ик болгч. Ленинә нертә Волжск электростанц тосхлгн дуусгдв, түүнәс даву ик Сталинградск гидроэлектростанц тосхгд-джах районд Иджл голин урсхул боогдв, терүнд эн джилин IV-ч кварталд, нег-негн 105 миньгн киловатт күчтә хойр турбин кодлмшт орулгдхмн.

Млм даву күчтә Братск гидро-станц Ангара гол деер тосхгд-джана. Шин атомн станц кодл-мшт орулгдсиг тади цугьар барас медиат. Бас тер мет. ик гидр Томь-Усинск тепловой электростанци түрүн девенгн кодлмшт орулгдв. Бугульма — Златоуст хоорнд электропередачин высоковольтн линий тосхгддг, эдлврт орулгдв, эн джилин чилгч күртл цаарандан Челябинск күртл тер утулгдхмн. Тингәд, Москва — Челябинск хоорнд 1.700 гар километр утдан ниислн высоковольтн линий эн джил бүрдәгд-джәнә. Эн высоковольтн линий нарт делкәд амтин икн болн амтин күчтәнә.

Нефть болн газ олзлгь түргдүлхн, иләр малтдг нүүрс гаргьлгн делгрүлхиг, тепловой электростанце тосхлг чаньгьахиг темдглсн орн-нутгин түйәнә политикүр оныг тусхагдв. Энүнә ашд, мөнг гаргьлгн арвлгдсн мөнгн, үлгүрн чолун нүүрс гаргьлгнә үнтә шахтс малтдган уурлгнә ашд арвлгдсн мөнгн тосхлтин эрки чинртә төрмүд хагьлхн төләд олзлгдхмн.

Олн-амтнә цуг эдл-аху болн олн-амтнә өргәр эдлдг эд-тавр гаргьлгн өбдлүлхд эрки ик чинртә химическ промышленностиг түргәр өргджүлгнә агьу ик программ темдгдгдг. күцәгдджәнә.

Гийгн болн хот-хоолин промышленностин кесг олн предприятие тосхгддг, дуусгдджана. Үлгүрн, эн джил Кубаньд шикрин 7 шин завод тосхгддг дуусгдджана, дакад ода тосхгдд-джах 7 завод иргч джилдән дуусгдхмн. Мана орн-нутгт Кубань шикр келгнә нег ик центртн хуврагдджәнә.

Кодлмшчнрин, инженерн-техническ кодлмшчнрин болн учен улсин күчлгьиг негдүләд, техническ прогрессин хаалгьд, шин машинд, электрон прибормуд болн аппаратс кедж, тедниг олзлгьд, телемеханикүд болн автоматикүд практикд өргәр орлуулгьд парти эн джил шин күцлте барв.

1958 джил промышленностьд күч-көлснә производительность

1957 джилинлә дүнцүлхлә 6 процент өсджәнә. Эн джилин 10 сарин эргид промышленн продукция бийиннә үн багьрул-лгьнас, зурагьас үлгүгәр арвлгдсн мөнгн 8 миллиард гар арслн болв.

1958 джил советсин селәнә эдл-аху хамгин темдгтә джилн болсн. КПСС-н ЦК-н

1953 джил болсн сентябрьск Пленумас экләд селәнә эдл-ахун производств икәр өбдлүл-хн төләд кесг үндсн гол төр-мүд парти күцәлә.

Эн джил парти болн правительств селәнә эдл-ахун халхар, государств болн колхозмуд хоорнд экономическ залгьлдаг үндсәрнә оньгадрулдж, тер залгьлдаг шин хаалгьд орулсн эрки чинртә хойр төр хагьл-цахв.

Советск государств, колхоз-мудла экономическ залгьлда келгьән 28 джил үлүд, селәнә эдл-ахун машинд МТС-д бәад-гиг болн колхозмудт эс хулдг-дгиг, белдврн кесг олн-зүсн янзе, терүнә эрки янзнь болгч алвна татлгьтә эрк биш госу-дарствд орулдж өлгьинг, тер мет МТС-н кодлмшин төләд натуроплат өлгьинг тоолдж, кеддг йовсн.

Эн джил орн-нутг селәнә эдл-ахун машинд колхозмудт хулдхур орв, (ик зуудан эн төр күцәгддг чигн одв), селәнә эдл-ахун продукция нег зүсн үнәр государствд хулддж авдг систем гаргьгдв.

Белдлгнә шин диг-даран болн белдлгнә шин үн селәнә эдл-ахун производств гаргьл-гьнд ода күртл ард хоцрдг йовсн болн бичкн орута йовсн колхозмудт нег үлү ик тусан халдахмн. Чидл тату колхоз-муд цаарандн үлдшгон төләд кергтә тоот таалнь ода манд токтагдв. Социалистическ селәнә эдл-аху, капиталистическ селәнә эдл-аху дорхнь хам-гин багь үнтә продукц гаргь-хиг теткдг чадхмн, чадх чигн зөвтә, тегәд терүгәрн колхозни-кудин болн совхозмудин кодл-мшчнрин бәадл-джиргьлиг цаара-ндн өбдлүлгнә, цуг олн-ам-тнә сәәнн төләд, хулдгдг үниг цаарандн багьрулгьна немүр булг секхмн.

Колхозмудла залгьлда кел-гьнд болн белдлгнә политикд им негин таслгч, зориг йовдл мана социалистическ Төрскнә экономикин болн күчн-чидлин цецглт күцдг йовх эврәнн чид-лән баттагьар ицг, колхозн крестьянствд болн цуг олн-ам-тнд делгү иткмджтә зуг Ком-мунистическ парти күцәдг ча-дхмн. (Удан алх ташлдан).

Эн джил орн-нутгт байн ик ургьц хурадж авгдв, белдвр төгсдг йовна, тегәд бахмджтә аш диглдж чадхдн. Буудя бел-длгнә зура давулдж күцәгдв, 3,5 миллиард пуд (9 сай пуд угагьар) буудя белдгдв, энн тегәд хамгин ик ургьц өгсн 1956 джилинкд дорхнь зөвәр ик. Шикрин свекл эн джилә

ургьцас гатлгьн өбдән ургьц өгсн 1957 джилинкд дорхнь 30 гар процент икәр хоршагдв. Тосна культур нидн джилинкд дорхнь 36 процент икәр белд-гдв. Көвн белдлгн нидн джи-линкәс икәр кегдв, көвн тәрдг республикс зурагьан күцәхин төлә күцлттә ноолда кедж йов-цхана.

Ноябрин 1 шинд орн-нутгт малин төләд 145 сай тонн си-лос даргдв, нидн джил болхлә, 88 сай тонн силос даргдсн, тингхләрн эрднн-шишән силос 1957 джилинкд дорхнь хойр хол-ван икәр даргдв. Тим күцлте ирдг йовх намр болн үвл мал өсклгьнд сән таал учраджана, дакад 1959 джил мал өсклгнә шин өбдлтд ул белдджәнә.

10 сарин эргид, нидн джилин эн цагинд дорхнь махн 581 ми-ньгн тонн икәр, үсн 1.139 ми-ньгн тонн икәр белдгдв, энн тегәд государствд эрк биш ору-лдж өлгьинг уурулена хоон нигдг белдгдв. Эн джил мана орн-нутгт үс саадж авлгьн Америкн Соединенн Штатсин саадж авдг үснә кемдәнд кү-рчәнә. (Алх ташлдан).

Эн джил селәнә эдл-ахун хот-хол белдлгнә аш Алдр Октябрьск социалистическ ре-волюци 41-ч өбнлә Советск государствд колхозн крестьян-ствин болн совхозмудин кодл-мшчнрин өгсн сән гисн белгнь болджана. (Алх ташлдан).

МТС-н болн белдлгнә тус-кар гаргьсн партин зориг ши-дрмүд чик бәасиг бәадл-джи-ргьл лавлдж медүлджәнә. Селәнә эдл-ахун машинд ода ур-дкәсн деерәр олзлгдджана, бел-длгнә зура давулдж күцә-гдджәнә, цуг мана селәнә эдл-аху икәр өсдг-өргдджәнә.

Эн джилә селәнә эдл-ахун производствин ашар КПСС-н ЦК-н 1953 джил болсн сентябрьск Пленумин хоон орн-нутгин йовдг давсн цагиг бидн төг-скәджәнәвдн. Селәнә эдл-аху мана партин генеральн хаалгь-ин алдр дилврн болгч туу-рмджтә цаг давдг гаргьгдв. Ода социалистическ селәнә эдл-ахун өмн шин перспективс, эрки чинртә шин төрмүд тавг-дджәнә.

Эн джил олн-амтнә матери-альн бәадл-джиргьл цааранд-ан өбдлгнә джил болджана. СССР-н келн-амтнә орунь джилин эргид 8 процент өс-джәнә. Эн джилә зуг ганцхн оругьин өслтнь мана орн-нут-гин 1930 джилә келн-амтнә цуг оругьин кемджәнлә адл. СССР-д келн-амтнә оругьин хурдн өслт балгьсна болн де-ревня күч-көлсчнрин лавта оруг өбдлүлх аргь учрав.

Кодлмшчнрин болн үүлд це-ргләнрин ут тонь джилин эр-гид 1,5 сай өсв, джалвин көр-нньн болхлә 6 процент икдв. Кодлмшчнриг болн үүлд цергл-дг улсиг, түрүн болдж нүүрснә промышленностин, хар метал-лургин, химическ промышлен-ностин, тер мет маши тосхлгьна.

нефтин болн газин промышлен-ностин кодлмшчнриг болн үүлд церглдг улсиг кодлмшин до-лан-зургьан часин өдрт орул-лгьна кодлмш өргәр делгрүл-гддг йовна.

Олн-амтнә государствн, кооперативн болн общественн организацсас авдг мөнгнә бол-н льготин ут тонь эн джил 215 миллиард арслнь күрчәнә, эс гидж нидн джилинкәд дүнцү-лхлә, 14 миллиард арслнь өс-джәнә. Зуг ганцхн пенсий 1958 джил 64 миллиард арслнь, эс гидж 1955 джилинкәр болхлә хойр холван икәр өггдхмн.

Советск олн-амтнә матери-альн бәадл-джиргьл өбдлснә тодрха ил темдгнь—эд-тавр хулдлгьна тасрхан уга өслт болджана. Зуг сүл хойр джи-лин эргид эд-тавр хулдлгьна цуг кемджән 20 гар процент өсв. Тим өслт 1940 джил хул-дгдсн эд-таврн өрәллә адл болна, эн джил 1940 джилинкд дорхнь 2,7 холван ик эд-тавр (дүнцүлгч үнәр) хулдгдхмн.

Олн-амтнд эд-тавр хулдлгьн икдг болв чигн, зәрм эд-тавр күртдг уга йовдл ода бийнь бәәнә, терн тегәд зәрм газр-мудар гүүлгәнд таслвр гаргь-улна. Гүүлгәнә аппаратин ко-длмшт бәах дуту-дундс энүнд улм невр болна.

Эдләнриг тетклгьиг ясурул-хин болн гүүлгәнә сетьсин ху-лдлгьна аргьин икдүлхин эркд гүүлгәнә прогрессивн шин эв, үлгүрнә олна хот-хоолин пред-приятсар болн магазиндәр бийнь бийән тетклгьн, кемджә-ләд диглгдсн эд-тавр хулдлгьн, гүүлгәнә автоматар дамджу-лдж хулдлгьн олзлгдджана. Болв, гүүлгәнә зәрм кодлән-рин хоомагьас көлтә эд-тавр хулддг авачнриг тетклгьнә эрк янзе хашньгар олзгдджа-на. Гүүлгәнә предприятиснн кодлмшт дуту-дундс ода бийнь ик, хулха-була чигн ода бийнь уурулгдад угань гундлта. Гү-үлгәнә кодләнчрт сургьмджин кодлмш ясурулгьн керглд-джәнә. Деер келгдсн дуту-дун-дсиг уга кехин эркд гүүлгәнә предприятиснн кодлмш шүүдг халалгьин олн амтн гартан авх зөвтә, эн кергт цуг общественн актив орлулхмн, юнгдад гих-лә, олн-амтнә керглгьин тер меднә, гүүлгәнә аппаратин ко-длмшиг шүүдг-халәдг, бәах дуту-дундсиг илдж чадхмн, дакад тер дундсиг уурулдж чадхмн.

Амтн бәадг гермүд тосхлгьн икәр делгрүлгдджәнә. Эн тос-хлтин агьу икиг медхин эркд, 1958 джилд балгьсна амтст 62 сай гар квадратн метр газрт амтн бәадг гермүд бәргдджә-хиг келх кергтә, энн тегәд хо-йрдгч тавн джилин эргид бәрг-дсн гермүдәс күс-дундур хол-ван ик болджана. (Алх таш-лдан). Колхозникудин болн се-ләнә интеллигенцин чидләр амтн бәадг гермүд тосхлгьн бас хурдар өсдг йовна.

Мана орн-нутгин күч-көлсч-рин бәадл-джиргьлин өслт, эрүл-менд харлгьар государ-ствин күцән ик төрмүд олн-амтн эрүл-менд бәахиг болн улм ут нас наслхиг теткв. Ма-нд 10 миньгн күн болгьнд 17 эмч бәәнә, хаана Арәсәд зуг негхн эмч бәәсмн, США-д бол-хла, 1955 джилд зуг 12 эмч бә-әсмн. Эм болн эмнлгьнә ин-струментс эн джил, 1950 джи-линкд дорхнь 4,1 холван, 1940 джилинкд дорхнь 10,5 холван икәр кедж гаргьгдджана. Им күцлте бәәсн бийнь олн-амтнн эмнлгьәр тетклгьнд кесг ду-ту-дундс харгьна гидж келх ке-ргтә, тер дуту-дундсиг уга кех кергтә.

Балгьсна болн деревня ам-тин шунмгьа өбдлүлгьн, соци-алистическ демократин цаара-ндк делгрлт, олн-амтнлә пар-тин залгьлда батлгьнд—мана эдл-ахун өсдг-өргдлгьнә кү-цлтет берк дөнгән күргв.

Эн джилин күцлте авад хә-ләхлә, нидн джил мана пар-тин генеральн хаалгьур дәрлгь кегьад, партис цокулдж күүн-дсн Маленковин, Кагановичин, Молотовин, Шепиловин анти-партийн багин цуг хаджгьрн болн теднә бәрг-авц хорлтта бәәснь улм тодрхагьар ме-днә. (Алх ташлдан).

Эн джил мана орн-нутгт го-сударствнн залмджин органс ясурулгьн, общественн, түрүн болдж профсоюзн организа-цин функц өргдүлгьн, пред-приятств болн учрежденств бю-рократизмлә ноолдгьнд, тер мет олн-амтс тетклгьнә эрки кергт теднә шунлт болн үлмә икдлгьн цаарандан кедв. Ду-ту-дундсиг илдж, тедниг уга келгьнә, эрки эв-аргьн болгч болн коммунистическ серл-лгьна нег факторнь болгч шү-үдг шалгьлгьн болн бийән шүүдг-шалгьлгьн улм ик чинр зүүдг йовна.

Советск улст коммунисти-ческ сургьмдг өгхин тускар партин даньгин кедг килмдг мана уралан йовлгьна иткм-днә болджана. Арк уулгьин, алә-азд йовдл гаргьлгьин болн му йовдл гаргьлгьна нань чигн фактсиг тесдг болшго хуучна үлдл гидж парти тоолна, тегәд теднлә күчтә ноолда кеджәнә. Дорас өсдг йовх үйр цуг ха-лхарн медрлтә, кодлмшт дур-та, культурн, чик ухан-седклтә, идейн бат болхлә, мана обще-ствин иргч сән болхмн. Энүн-лә залгьлдулдж, мана эрдм-сургуулин системд оньгдарул-лгь орулхн туск төрәр Хру-щевин бичсн бичгт тавгдсн, ода делгү күүндвр кеддг йовх төр ик чинр зүүджәнә. Кадр белддг сургьлгьнд бидн ик күцлте бәрвдн. Дундин болн өбдән школдиг оньгдарул-лгьна тускар темдглсн төр-рас өсдг йовх үйрт коммуни-

(Цаарандкнь 3-ч халхд).

АЛДР ОКТЯБРЬСК СОЦИАЛИСТИЧЕСК РЕВОЛЮЦИН 41-ч ӨӨН

1958 джилин ноябрин 6-д Московск Советин байрин хург деер
 үр А. И. Микояна кесн доклад

(Цаарандкнь. Эклцнь 2-ч халхд).
 зм тосхлгъна шин девснъгин
 некрин кемджд кургдз өө-
 длхднь дөнъ болх.

Мана эдл-ахун, государств
 венн болн культурн тосхлтин
 эрки ик чинртэ төрмүдэр күйл-
 тгэяр цаарандан уралан йов-
 лгъна эрки таалнь гидж энүг
 тоолад парть олн-амтнэс цаа-
 рандан чигн сүв-селвг авхми.

Даругъас парть олн-амтнэ
 эдл-ахун делгрлтин долан жи-
 лэ зуран контролнь то бар-
 лдз олн-амтнэ күүндврт тав-
 хми. Мана цаарандк делгрл-
 тин төрэр кесн күүндврт көдл-
 мшчнр, колхозникүд, инженер-
 мүд болн техникс, учен улс,

Советск Союзин цуг олн-амтн
 хамгин ик оргэр орлцлгн, төр-
 мүдиг күйлтгэяр хагълхд ма-
 на аргъ-эв илдкхд, чик ши-
 идвр авхд, партин хургин тавсн
 төрмүдиг күйцәнъгүстэгяр
 хагълхд олн-амтиг белдхд дө-
 нь-тус болхми.

Партин XXI хург хурахин
 туск зәнъгиг цуг советск олн-
 амтн агъу ик оргмдгтэгяр
 сонъсдж, күч-көлснэ өөдллтэр,
 шин диилврмүдэр тосджацха-
 на. (Альх ташлдан).

«Ямаран цагт болв чигн фа-
 нтастическ түргнд манахнд күн
 иткхш, болв лавта түргнд, ту-
 уджлгч делгрлтин ямаран цаг-

лань дүнъцүлсн, мөн кевтнь
 авгдсн түргнд, — кемрджән
 джисаг йоста гидг революци-
 онн парть гарддг түргнд, минь
 тиним түргнд бидн иткнэвдн, ти-
 им түргиг ягъад болв чигн би-
 дн күйцхвдн» — гидж Ленин кел-
 смн. (Альх ташлдан). (Соч.
 33 том. 355 халх).

Бидн делгрлтин шин девснъ-
 гд орн-нутгин производительн
 чидлин улм күч авсн делгрл-
 тин, мана Төрсн коммунизмин
 хаалгур түргэр йовлгъна дев-
 снъгд орвдн.

рт оч үлэцхэв, эннь эднэ урдн
 цергән буулгъсн Тайвань арл
 болв. Американск генералмуд,
 Китдин Олн-амтнэ Республик
 тал дэврлгъ кех, Китдин кезэ-
 нк хуучна балгъсудинь атомн
 бомбсар хамхлдж-күүчдз хайх
 болдж аялгъсн. Китдин олн-
 амтиг улм батар ницүлдж нег-
 дүлв, политическ алдр ик орг-
 мдз гаргъв, эдн эврәннь орн-
 нутгин болн бийсинь газдин
 үлмэ угагъар баахи харсдан
 болн империалистрин болн эд-
 нэ сонъгчнрин гарт баах Кит-
 дин газриг сулдхдз авхдан
 белн баацхэхән үзүлцхэв.
 (Альх ташлгън).

Советск Союз Китдин Олн-
 амтнэ Республик дөнъндж
 йилгъу кевэр босв, СССР-н
 Министрмүдин Советин Ахлач
 Н. С. Хрущев президент Эйзен-
 хауэрт илгэсн бичгт. Китдин
 Олн-амтнэ Республик тал дэв-
 рлгъ кесн Советск Союз тал
 дэврлгъ кесн болдж халэгдхми
 гидж герчлгдсн. (Альх ташл-
 гън). Игидж герчлггн уйагъа-
 сн алдрн американск генерал-
 мудин болн политикүдин халу
 толгъа деер ушадар киити ус
 асхсн мет болсн. КНР төвк-
 нүн баахдән дурта политик
 бәрси учрар Тайвана эргнд тү-
 үмр шатлгъиг гетлгдз болв,
 болси бийн американск даяч-
 нр ода бийн Китдин орн-нут-
 гин тенгс көвэд даяна галар
 дайла баацхәнэ.

Нарт делкән жандарм бол-
 хар седэд, нарт делкэг ээлдз
 авхар седэд бий деерән үүл
 авч, орчлнь-делкән альдн бол-
 в чигн даяна түүмр шатах
 аямшг гаргъад йовдз америка-
 нск империализм шинэ даки
 илдкдв. Болв эн альд болв
 чигн делгү төвкнүн баахдән
 дурта олн-амтнэ төмр мет бат
 хаацла харгъджана, эдн деерм-
 члгъиг таслдж, төвкнүн баал-
 гъиг батлхдан ик күйтэгъән
 үзүлцхәнэ. Деермчирин гар-
 гъад йовдз тоот үүлдврн ма-
 нас саг-серг болдган урдк-урд-
 касн давугъар өөдлүлгъ, орн-
 нутгин харелтиг батлгъ. Ок-
 тябрьск революцин күйврн
 наялтэ харсгч олн-амтнэ Со-
 ветск цергиг чанъгъалгъ нек-
 джәнэ.

«Чидлэс иштэ» болн «даяна
 моткэ дер» торгълж кехми
 гилг зерг Даллесин, му нер
 зуусн политикнь ода хуурч
 йовна. «Бэрдз зогсахми», «уга
 кедж хайхми», «буслдж авх-
 ми», «сулдхми» гисн тиним
 олн нертэ доктринс, США-н
 леермчнр амтс тоолврн ге-
 есинь болн авантюризм гар-
 гъджахинь герчлджәнэ. Эн
 политикнь талин орн-нутгудин
 олн-амтнд дурго болгдсн де-
 рән, США-г бийинь союзни-
 куллэ цуугулсн деерән, нам
 цур американск олн амтн ду-
 нд чигн бурушулгъ гаргъджа-
 на.

США-н общественн болн
 политическ кесг үүлдчнр
 тер политикин өмнэ илэр бу-
 рушадж келцхәнэ. Сенатор
 Фулбрайт, США-н политикин
 авантюризмн тускар келхлэ-

рн, США-д, хэлсн дотр мет ку-
 унэ нуднд эс үзгддгэр хамх-
 рлж-эвдрлгн болджана» гидж
 бичджәнэ. Тиним тоолврта уг-
 муд келдгинь США-д олар
 сонъсдж болхми, тигдз альд
 болв чигн келцхәнэ. Амери-
 канск промышленникүдин не-
 гнъ, эн джил Советск Союзд
 ирд одсн, Сайрус Игон, ур-
 дн чигн кесг дакдз чикэр
 келдг баасн, ода игидж бич-
 джәнэ: «Куунджах угинь
 талдан кен сонъсджахинь
 үзхин кергт мел хулмлзад,
 ардан амтн халэгд орн-нутг
 болхла, тернъ зуг Соединенн
 Штатс. Нам цур конгрессменс
 дунд баах, Даллесиг йоста
 муныг күн гидж тоолдз ул-
 син бийн теругән келхдән
 аяцхәнэ. Полицейск государ-
 ств гисн юмиг зуг бидн гар-
 гъвдн» Госдепартаментин би-
 йдн чигн, суулин цагин суу-
 лдврн тускар госдепартаментд
 ирсн бичгүдин 85 процентн
 Даллесин политик бурушадж-
 ана гидж бичхэсинь илдкдз
 келх улс гарсн ик сонъмдз-
 та.

Сунъгъврн ашинь Даллес
 Эйзенхауэр хойрин политик-
 иг эс иткджэх йовдл гидж
 бас тоолх кергтэ, болв диил-
 гдсн республиканцнр болн
 сунъгъврт диилсн демократс
 болв чигн зугл американск бая-
 чудин фракцнь болджана.
 Сунъгъврт нертэ капиталист-
 нр — дажрачнр — Рокфеллер
 болн Гарриман хойрин хоорн
 болсн «ноолдан» ик шууга татв.
 Тегэд Америкд урдк метэрн,
 кенд доллар ик баасн диилв,
 энүнэ а ш д н ь Рокфеллер
 Нью-Йорк балгъсна күч-кө-
 лсч амтнэ күйлтинь меудлдж
 чадх күн болдж» гарсна нер
 зууджәнэ.

Уурмүд! Советск Союз, га-
 задин улмэ угагъар эврәннь,
 чидл-күчэр делгрлтин зван
 бэрхин төлэ ноолдз йовх
 цуг олн-амтилэ ухан-седкнн
 негн, колониальн даджрлгъна
 архланас сулдсн олн-амтнд эв-
 рәннь политическ болн эконо-
 мическ чидлән батлхдн нөкд
 кургхдән белн.

Өдгэ цагин колониализм
 ямаран чигн шинрүлксн янз
 зуудж гарг болв чигн, теру-
 нэ унъ-утхн хуврлтан уга-
 гъар улднэ — тернъ улмэд күт-
 цдән болн күтидән бишэр баах
 орн-нутгудиг шарклулдж да-
 джрлгн болджана. Экономич-
 еск күчнь сул орн-нутгуд
 США-лэ болн Запалн талин
 зарм орн-нутгудла кеджэх
 гуулгән хасгдв, валютн көр-
 нъгн хурдар чилджәнэ, тед-
 ниг йоста кевэр тонллгн бол-
 джана, теднэс хулддз авдг
 сырьен уннь багъргднэ, тел-
 нд хулддг эд-таврн уннь нег
 кевтән баанэ, нам хэрнъ улм
 өддлнэ. ООН-а тоогъар бол-
 хла, тиним күчнь сул орн-
 нутгуд сырьен уннь багърсн
 ашднэ 1957 джилд 3 милли-
 ард доллар гаруд ундж, эн
 джил болхла терунэс чигн
 ик. Экономическ күчнь сул
 (Чилгчнь 4-ч халхд).

Төвкнүн баахин төлэ ноолдлгн — мана газад керг-үүлин политикин голлгч хаалгънь

Уурмүд!

Өдгэ цагин нарт делкән баа-
 длиг ончта хойр йовдл йилгъ-
 джәнэ. Нег бийэсн болхла,
 империализмин болн реакцин
 чидл төвкнүн баалгъиг таслхар
 седэд, кесг газрт даяна аямшг
 гад, делкэг мөнкин аямшг-
 та кевэр даяна моткэдн бэрэд
 баахәр седнэ. Энүг зөрлцүлдж
 наадк бийэсн, тер реакционн
 амтнэ седэврн өмнэс, мана
 цагт болхла нарт делкән хоор-
 ндк залгълдән төвкнүн баа-
 хин, демократин болн социали-
 змин чидлин батлх тал тусха-
 гдсн джисән кегддз йовна.

Нарт делкән хойрдгч даяна
 хөоннь делкән чидлин хоорндк
 баадлнь унъ-джитхэрн хуврв.
 Иим йовдлас иштэгяр мана
 партин XX-ч хург, дән болх
 эркән аргъ уга, хөрлт уга юмн
 биш, делкэд өдгэ цагт болхла
 дән болхиг гетлгэд оркдз чадх
 чидл баанэ гисн тууджлгч аш
 кесн. Суулин джилмүдт болсн
 үүрмүд тер ончта йилгъвр
 чин баасинь батлв.

Коммунизмин цуг чидлиг
 марксизм-ленинизмин туг дор
 негдүлдж батлхд болн төвкнүн
 баахин төлэ, социализмин төлэ
 ноолдхд нидн джил октябрин
 40-ч өөниг келгнд Москвад ир-
 цхэсн социалистическ орн-нут-
 гудин коммунистическ болн
 көдлмшч партьсин болн ком-
 м у н и с т и ч е с к болн
 көдлмшч цуг партьсин элчирин
 Совешань ик чинр зүүсн болдг.
 Давсн джилин эргнд социали-
 стическ орн-нутгудин алдр ни-
 негн болдгн, пролетарск интер-
 национализмэс иштэ нарт дел-
 кән коммунистическ болн көдл-
 мшч партьсин идеологическ ни-
 цлгннь улм батрсиг өдгэ цагин
 ревизионизмд нег дуугъар ча-
 ньгъ хэрү өглгн лавта үзүлв.

Социалистическ орн-нутгу-
 дин коммунистическ болн көдл-
 мшч партьсин элчирин Сове-
 шанэ Декларацид, өдгэ цагин
 общественн ямр чидл төвкнүн
 баахиг теткдз, даяна аямшгиг
 гетлгдз чадхн тодрха заагд-
 смн.

Эннь — социалистическ госу-
 дарствсин юмнд диилгдшго ла-
 герь болджана.

Эннь — Азийн болн Афри-

кин төвкнүн баахдән дурта го-
 сударствс болджана, эдн импе-
 риализмиг бурушадж, соци-
 листическ орн-нутгудла хамдан
 төвкнүн баалгъна оргн зон бүр-
 дажәнэ.

Эннь — нарт делкән көдлм-
 шч класс, энүнэ нүүрт йовгч
 коммунистическ партьс бол-
 джана.

Эннь — колониальн болн үл-
 мад баах орн-нутгудин олн-ам-
 тнэ даджрлгънасн сулдхин тө-
 лэ кедж йовх джисән болджа-
 на.

Эннь — олн-амтнэ, тер дотр
 империалистическ орн-нутгудт
 чигн, төвкнүн баахин төлэ
 кедж йовх джисән болджана.

Эннь — Европин орн-нутгу-
 дин, Латинск Америкин олн-
 амтнэ нейтралитет бэрджәнэв-
 дн гидж герчлгъ кесн бол-
 джана.

«Төвкнүн баалгънэ Манифе-
 стд» газр деер баах күч-көлсч
 күн болгъна күслнь болн иц-
 лнъ тодрха кевэр игидж: «Дән
 болх гисн аргъ-хөрлт уга юмн
 биш, ода даяг болгълго баадж
 болхми, төвкнүн баалгъиг хар-
 сдз, батрадз болхми» гидж
 келгдсн. (Альх ташлгън).

Суулин гурви джилин тур-
 шарт империализм кесг газрт
 да татхар седсн, болв соци-
 алистическ орн-нутгудин, төвк-
 нүн баахдән дурта государств-
 син болн олн-амтнэ чидлэр дән
 болх гетлгдсн.

1956 джилд Англь Франц
 хойр Израильтэ хамдан Егип-
 түр дэврсн.

Энүнэ даруд джил болад уга
 баатл США Англь хойр Тур-
 ций дөнъгтэ Сирий тал даяна
 дэврлгъ кехэр белдсн. Эн хо-
 йр саамд Советск Союзин, со-
 циалистическ цуг орн-нутгудин
 болн төвкнүн баахдән дурта
 талин государствсин күчэр, ар-
 абск олн-амтнэ баатр ноолдл-
 гъар деермчлгн таслгдсн,
 деермчлгъ гаргъсн улс Египтэс
 ичквтэ кевэр көбгдсн, дакад
 болхла тедн Сирий тал дэвр-
 хэр седсн күцадж чадсн биш.

Американск империализм
 болн голландск колониализм,
 НАТО-н члед колониальн та-
 лин державсас дөнъгтэгяр,
 Индонезийск республик тал го-
 шуд биш деермчлгъ кедж, зер-

тэ-зевтэ бослгъ тенд бүрдэсн.
 Индонезийск олн-амтнэ дунд
 патриотическ ик оргмдз гар-
 сар болн Индонезийд социали-
 стическ орн-нутгуд болн төвк-
 нүн баахдән дурта талин госу-
 дарствс дөнъгән күргэср, зер-
 тэ-зевтэ бослгън уга кегдсн.
 Индонезий эврәннь келн-амтн
 улс талдан үлмэ угагъар ба-
 адж болхиг харсдз чадсн.
 Энүнд НАТО-н дермчлгч блок,
 империалистическ державсин
 Азийн болн Африкин орн-нут-
 гудин олн-амтнэ даджрлгънас
 сулдхин төлэ кеджэх джисәнэ
 өмнэс ноолдлгъна штаб лавта
 болджахан үзүлв.

Цөн сармуд хооран Ливанд
 олн-амтнд таас уга правитель-
 ствиг гаргъхин учрар орн-нут-
 гин дотр-дундин ноолдан эклсн
 саамд, империалистическ дер-
 жавс, түрүн болдж США, эв-
 рәннь даяна флотан болн цер-
 гән эн бички государствин
 эргнд цугдулсн. Иракд рево-
 люционн бослгън болад, хуучн
 йосн хамхрдз уга кегдэд, Ира-
 кск республик төрсн цацу, аме-
 риканск церге Ливанд буулгъ-
 гдсн, эдн эн орн-нутгиг ору-
 лдз авад, ливанск олн-амтнэ
 күчинь дарсн деерән, Иракд
 болсн революциг боорлхар се-
 дсн. Англь эврәннь халхас
 тер деермчлгч йовдлиг дөнъс-
 ми, тегэд империалистнр Оөрхи
 Востокд даяна үүмэ гаргъсиг
 олзлад Иорданьд цергән буу-
 лгъсн.

Советск Союз, социалисти-
 ческ орн-нутгуд болн төвкнүн
 баахдән дурта талин орн-нут-
 гуд, империалистическ деерм-
 члгнэ өмнэс арабск орн-нут-
 гудин кеджэх ноолдаг харсдз
 йилгъу чанъгъар босцхадж,
 Ливанас болн Иорданияс цер-
 сиг гаргъдж авхми гисн шид-
 вр ООН-с гаргъулдз авч чади-
 хав. Империализм, колониали-
 зм энүнд чигн аргънь тасрад
 зогсх, хэрдз цухрх зөвтэ болв
 Американск болн английск им-
 периалистнр күслиннь амтинь
 авлго гарч арлх зөвтэ болц-
 хав (Альх ташлгън). Эдн олн-
 амтнэ нүднд, түрүн болдж ар-
 абск олн-амтнэ нүднд, даки
 худлан илдгцхэв.

Оөрхи Востокд түүмрин гал
 күтц унтрад уга баатл амери-
 канцнр даяна галиг талин газ-

АЛДР ОКТЯБРЬСК СОЦИАЛИСТИЧЕСК РЕВОЛЮЦИН 41-ч ӨӨН

1958 джилин ноябрин 6-д Московск Советин байрин хург деер
үр А. И. Микояна кесн доклад

(Чилгчнь).

орн-нутгудт запад держав-
син кургдях „дөнъгнь“ тед-
нэ авчх олзин кемтрхэнь бол-
джана, империалистическ мо-
нополистрин тер олн-амтиг
даджда авснас тедн хэрү
гууль гуульгэнд дгчх м е т
юмн. Улгүрн келхд, август
сард США арабск орн-нутгу-
дт, тедн кемрджан Обрхн Во-
стокд „ууман гарчакхиг“ ууру-
лхиг американск зааврар кех
збв учрасн цагт 100 сай дол-
лар дгх болдж келв. США-н
тиигдх „далархлгнь“ дунъг-
цулм дунъга талдан улгүр
олдж чадшго, юнъгад гихлэ,
американск нефтяной компа-
нсын зуг джил болгын Обрхн
Востокд авчх олзнь милли-
ард доллар даву болджана.

Не тегэд энүнд, Америкн
тускар, капиталистическ тал-
дан орн-нутгудла энүнэ зал-
гылдана тускар Ленинэ келсн
угиг юнъгал эс келх билэ, эн
угмүд мел эндр келсн метлм:
„Америк кучтэ, ода энүнд
цугтан бртэ, цугтагыннь тон-
джах, тонхларн саяхн эвивь

олдж тонджах Америкн ул-
мэд цугтан баяххана, энүг
улм икэр гаялххана“. (31-ч
том, 419-ч халх).

Уурмүд! Олн-зүсн общест-
венн тосхлтта государствес-
ни-ниинъгү зерг-тегш бая-
лгнэ ленинск барц-авц улм
икэр чинргдэд йовна. Орчл-
нъгд батта ни-төвкнү учрахд
эркн кергтэ баядлинь бур-
дэд, төвкнүн баядл-джиргүл
эвдгч даянур орхиг боохин
төлэ Советск правительств
цугтагыннь кенэ. Зер-зевиг
агслгнэс гаргылгнэ хооран
саг уга, эркн төрмүд хагг-
хин төлэ Советск Союз эн
джилд чигн эркн чинртэ кесг
шин кучлг кесмн. Эн төр
ООН-д эклдж куундгх цагт,
Западн орн-нутгудин элчнр
мана селвиг „кергарн“, „ил
көдлмшарн“ иткулхиг магнас
неклэ. Тиигхд чигн энүнд
дугу-дунд уга билэ, болв зер-
зевиг агслгнэс кен гаргхар
седдяхиг, агслгнэс гаргыл-
гнэ туск зугл үгмүдэр ха-
лчлад энүнд кен саалтг бол-
джахиг делгудан хама болв
чигн кергудас, ил көдлшас
лавта медцхэв.

Советск Союз туслнь бий
тустан 1955 джилас авн эвр-
ннь зертэ-зевтэ кучн-чилдэн
2 сай 140 минъгн күүнд ха-
сад талдан государствесин
газрин агуд баясн базмудан
уурулад, даянэ эвранны бю-
жетэн джил болгын хасад йов-
на. Зергчнр капиталистнр, тана
кергтн хамав? — гидж сурх
зөвтэвдн.

Советск правительств зер-
зевиг агслгнэс гаргылгхар
кучгдм букл комплекс селвг
орулла.

Бидн делгудан зер-зевиг
агслгнэс гаргылгэнд белнэн
чигн (эннь цугтагыннь сэн
болх билэ, болв энүнд Западн
орн-нутгуд белн болад уга

болх баядлтэ), агслгнэс ишк-
дл-ишкдлар джисад гархиг
кучад керг-уулдврин зарминь
кучад белнэн чигн дакн лав-
лдж иткуллэвдн. Бидн цугта-
гыннь түрүн болдж ядерн се-
лм сөрлгт ууруулгнэ туск
збвшэл кергэд, дакад терүнэ
хбоннь ядерн селмиг буклдн
ууруулгт кучхэр селлэвдн.

Болв зер-зевиг агслгнэс
гаргылгнэ туск хоосн куун-
дврт орлдж чадшгогын цуг-
тадн сонъсхдх бидн герчл-
лэвдн. Зер-зевиг агслгнэс
гаргылгнэ төрин эргнд кер-
гэд цугтад сава алдрулсн За-
падн орн-нутгудин хоосн сах-
нълдан, керсү купчнр хамдан
хаш кергэд, тус-тусан күү-
нэ хбв-идхэр седэд ола хая-
сид атх тутргт кесн бнъг
гаргчкэд, хаяснас хоосн ус
утхдх авад, му биш хаш бол-
сн баядл гаргылгнэ туск
цейлонск тууль болдж медг-
днэ. (Альх ташлдан). Тим
эв-аргхар Западн орн-нутгуд
зер-зевиг агслгнэс йосар гар-
гылгнэс агслгнэс гаргылгнэ
туск куундлагхар сольхар сед-
нэ. Советск Союз, ола ухан-
селвариг тим кевар меклггн-
нд кезад чигн оршго. (Альх
ташлдан).

Ядерн селм сөрлгнэс ууру-
лгнэ тускар Женевд эклсн
гурвн орн-нутгудин элчнрин
хург диилвртгхар кергхин
төлэд бидн эвранны халхас
цугтагыннь кеджанэвдн. Энү-
нд диилврин үнлгнэс зугл
негхн болх збвтэ: селм сөр-
лгнэс данъгинд уурулх збв-
шэл кех цаг ирчкесн. Зугл
энүг диилвр гидж нерадлж
болхмн, эн хург олн-амтнэ
иткмджин ханъгылгнэ тем-
дгнэ—зугл эн болхмн. (Альх
ташлдан).

Делкэн чинвриг темдгтг-
яр сулдулгт кучхин эркл
Советск правительств государ-
ствесин гардгч уулдчнрин хв-
рг хурахмн гидж селвг бгснэс
нааран джил шаху болв. Тим
хург хуралгнэ туск делкэн
ола санан-селкл легд ик би-
лэ, тим кемдэн баяггч чигн
баянэ, тегэд эн учрар США н,
Англин болн Францин гардгч
улс хург хуралгнэ бмнэс
илэр босдж чадшго баясн.
Эн учрар эдн, хооран саалг-
на болн унлжарулгнэ эвр-
ннь йирин авчан орулад, хур-
гин күүндврин төрт түрүн
болдж Восточн Европин орн-
нутгудин баяллин туск мет,
тим мел зеткртэ төрмүд орул-
хиг нексн. Энүнэс көлтэ, тер-
гн баясн ормдан ода күртл бая-
гч баянэ.

Советск Союзта иньгллгнэ
залгылда барэл, кергин болн
политическ халхин хамилтта
данъгин делгрүлдж өргдүлж
йовх орн-нутгудин зерглэн
джил ирвас бсэд йовна.

Иньгллгнэ болн хамцдж
уулдлгнэ баядл зугл Советск
Союз болн социалистическ
лагерин талдан орн-нутгуд хо-
орнд баялж батрх деерэн,

нарт делкэн олн-зүсн түвар
баяршлсн социалистическ биш
кесг орн-нутгудла бас баядж
батрджана. Эн керг цугтан
сэн бишар йовдгнэ мана гем
биш, кесг орн-нутгудла кер-
дх мана залгылдан сэн болх
ан куладжана.

Советск Союз цуг орн-нут-
гудла экономическ болн ку-
льтурн залгылда делгрүлгн-
иг, хамцдана болн иньгллгн-
нэ баядл бурдэлгнэ эркн
болн үнн хаалгнэс гидж тоо-
лад, эн залгылдаг делгрүлхн
төлэ кучлгнэс сулхвр уга-
гхар тавджалэ, тавэ чигн
баянэ. Делкэн экономическ
халхд хамцдж уулдлгнэс дел-
грүлгнэс тер тоод гүүлгнэ,
научн ухан-серлэн сольцл-
лгнэ халх, техническ прогрес-
син халх делгрүлгнэс дөнъ-
тусан кургхин төлэ Со-
ветск Союз чидл-аргын нолго
цугтагыннь кенэ.

Тим татас социалистическ
цуг орн-нутгуд чигн барцх-
нэ. Эннь адг-ядхдан социали-
стическ орн-нутгудин газад
гуулгнэ эргнэ, 1950 джилд
39 миллиард арслнь, эс гидж
цуг делкэн гүүлгнэ 8 проце-
нтнь болснас үзгдлжана. 1957
джилд болхла, 100 миллиард
арслньгд өбрлэд цуг делкэн
гуулгнэ эргин 10 гар про-
центнь болснм.

Нарт делкэд куч-көлснэ ху-
ваглгнэ, гүүлүлгнэ хоор-
хоордан залгылдата анъге
делгрүлгнэ, коопераци ча-
нъгылгнэ болн промышленн
продукт гаргылгнэс шишлнъ-
гдүүлгнэс зурас збвшлгнэ
халагдлжх социалистическ
орн-нутгуд хоорндк экономи-
ческ халхд хамцдж уулдлгнэ
шин, улм өбдм девснъгиг,
экономическ төрмүд збвчлж
күүндсн социалистическ орн-
нутгудин коммунистическ бо-
лн көдлмшч партсын элчнрин
майск хург эн джилд эклсн.

Культурин, наукин болн
техникин, эрдм сургүлин,
эрүл-менд харлгнэ, туризм-
ин халхд Советск Союзин дел-
кэн залгылдан өргар делгрв.
Сул джилмүдин эргд Советск
Союзур, урлкасн йилгч-
нар газдин ордулас кесг
зун минъгн кун ирджав, кес-
г советск улс таллан орн-
нутгудт бас олад ирцхэв.

Хоор-хоордан ингдх йов-
лдлгнэ амте өбрдхэд, ни-төв-
кнүнэ төлэ ноолдх эднэ сан-
ан-седкл батлад, Советск Со-
юзин туск үниг тархана. Ул-
гүрн, одахн манур Тайланд-
ин парламентин гинчнр ир-
халэ. Төрснүрн хардж одч-
кад эдн пресс-конференцид
ингдх герчлв: „Арэсн бмнэс
збврдгсн цуг пропаганд экнэ
сэн авн сул күртлэн худл,
ода Арэсэ үндэн ямараниг
эди меднэ“ (Альх ташлдан).

Чайковскин нертэ московск
конкурст ирсн американск
пианист Ван Клибернэ диилв-
риг олн меднэ. Кемрджан
зерг Даллес, эгл американск

куунэ седкл-ухаг, Клиберн
болн талдан кесг американчнр-
ин үзүлсиг политикдэн ору-
лдж кучдг болхла, СССР
болн США хоорндк халэц,
эндр бдр баяснлэ адл, тим
болх билэ?

Музыкантин болн актер-
мүдин, кинон болн спортсменэ
уулдчнрин, бичачнрин болн
учени улсин, художникудин
болн багшнрин йовлдан олн-
амтсин иньгллгнэс батлгнэс
улм ик чинр зүүггэд йовна. Адг-
ядхтан газдин ордулар бгсн
советск балетин гастролн
диилврмүдин тускар санцхал-
тн. „Ташкентин дух“ неринь
гаргсн Азин болн Африкин
орн-нутгудин бичачнрин кон-
ференцин диилврин прогрес-
сивн чинриг давулдж үнлхд
күчр.

Советск Союзд газдин ор-
дудин эрдм-сургүлин кесг
көдлчнр ирдж гарцхала. Ма-
над олн-амтнэ эрдм-сургүль
делгрүлгнэ туск үниг элн
келцхэв. Американск делегац
толгалдж йовсн США-н эрдм-
сургүлин управленэ гарлач
Дертн ингдх герчлв: „СССР,
государств болад эрдм-сургү-
улиг келн-амтнэ прогресс ги-
ггэд энүнд ямаран кемджата-
гхар бийнэ нерадсиг бидн нам
санандан тоолдж меджкесн
угавдн“... „10 американск ба-
гшнр үзсн юмсарн сергэд ир-
цхэв“.

Советск Союз культурин бо-
лн научн сольцллана төрмү-
дэр газдин ордула 90 збв-
шэл кесмн, эднэ икннэ хой-
раннэ олн-оршд саянар куча-
гдлжана.

Болв үнднэ келхлэ, Англэд
гарсн мет таллан чигн үлгүр
баянэ. Энүнд түрүлэд збвшэл
кех збвн дгчкэд дакад терү-
нэ хбоннь збвшэл келгнэс
таслхин төлэ олн-зүсн аалы
гаргснм, болв эннь, Советск
Союзта барх залгылгын сая-
рүлхн саягнэс эс хаядг бд-
гэд баях Англин консервативн
правительствин цуг халэциг
үзүлджх баядлтэ. Улгуринь
келхд, Англин премьер Мак-
миллан хойр долан хонг хоор-
ан Лондонск университетд
босдж үг келхларн, культури
залгылдаг СССР-н бмнэс хар-
шлтин үүлдвр кехин төла олз-
лхд дуудснм. Тим дуудвр
шин биш, тегэд ола Макмил-
лан ик кезанэ андрсн антисо-
ветск донкихотсин нердин тус-
кар санджах баядлтэ.

Гиичлүлгт үрлгнэс генткн
зулхадг эздүд ююгхар гар-
двр кеджхннь меддж болшго,
мел алнь болх иим факте чи-
гн баянэ: банкетд болн Чика-
гин зоосадт мана делегатсиг
эс орулгнэ, концерт тавхд
эртэр збвшлгдсн США-н бал-
гьслар пианистин концертэс
зулгнэ, эс гидж Италий,
„христианск демократизм“
шин гарц үзүлэд, Европ төг-
лдж йовх советск 850 тури-
стнр ирлгнэс хооран цоклгн-
им йовдлмуд ода бийнэ хар-

гнэ, ямаран чигн кунькл кун,
энүнэс ямаран олзтагын йил-
гдх меддж чадшго.

Брюсселд букл брэл джил-
дэн харгылдана болн кулс
үзүлгнэ агуд хуврсн цуг
делкэн гаяхул ик гидг чинр
зүүв. Советск павильонд 30
гар сай кун ирсиг келхлэ, те-
рунэ чинр медгдлжана. Энүнэ
тускар бельгийск нег газет
ингдх бичлэ: „Энүнэс авлгч-
илвин чидл гарчх болдж мед-
гднэ“. Советск Союз 520 гар
морэ болн медаль авснм.

Ирсн кесг улс болн бармуд
Советск Союзин түргн бдл-
лтиг темдгхларн, мана орн-
нутгт үг данъгин кергар батл-
гдгиг лавлдж келдгнэ ончта.
Мана кулсцт үзүлгнэ тус-
кар эн джилин июлин 21-д
„Ле пейль“ гидг бельгийск
газет саянар бичлэ: „Эн бая-
шнэ (эннь гаяхулд баях СССР-н
павильон болджана) Деед Со-
ветин сессийд келсн Хруше-
венн угин дүртэ. Эн, СССР-н
хамгин олн-зүсн халхин йил-
гчэн сэн делгртин тускар
“ (Альх ташлдан).

Орн-нутгудин олн-амтс хоор-
ндк хамцдан болн залгыл-
дан нег-негэн меллгнэс бат-
лад, ни-төвкнүн баялгнэс кер-
гт церглнэ. Кесг минъгн үнн
Советсин орн-нутгнн кулсцлэ
таньлад, мана „диилврмүдин
тускар бийсн Төрснлэн кел-
лэд, мана иньгүдин тоог хол-
вна.“

Уурмүд, советск улс болн
газдин мана иньгүд, КПСС
XXI хург СССР-т коммунистич-
еск тосхлтин шин девснэ се-
кад, мана олн-амтнэ уулдгч
кучтэ шунлтиг гаргхднэ бат-
та кевар ицлжана.

Күн-амтн коммунистнн
хаалгхар йовлгнэс зогсидж
чадх чидл делкэд уга, мана
керг диилгдшго. Делкэн агын
кучн-чидлин дунъцнэ мөнъ-
кинд, хэрү угагхар социали-
змд тустагхар сольгдснм. (Ула-
нар альх ташлдан)

Алдр Октябрьск социалисти-
ческ революцин диилгдшго
Ленинск туг менд болтхал!
(Альх ташлдан).

Мана диилврмүдин залта
омгшач болн кунькл бурд-
гач—Советск Союзин Ком-
мунистическ парть менд болт-
ха! (Уданар альх ташлдан).

Коммунизм тосхлгнэ герл-
тэ хаалгд Советск Союзин
олн-амтн цецкэртлэ! (Уданар
альх ташлдан).

Делкэн цуг олн келн-амтн-
лэ мана иньгллгнэ батрхал!
(Уданар альх ташлдан)

Редактор МУКЕБЕНОВ Д. М.